

Marek Braun

NIEPAMIĘĆ

Ocena dorobku twórczego, dydaktycznego
i organizacyjnego

Dr Michała Jakubowicza

sporządzona w związku z przewodem habilitacyjnym
z dziedziny sztuk plastycznych w dyscyplinie
artystycznej- sztuki projektowe, przeprowadzonym na
Wydziale Sztuki Mediów

Uniwersytetu Artystycznego w Poznaniu.

Kraków 2019

Uniwersytet Artystyczny w Poznaniu, Wydział Sztuki Mediów pismem z dnia 05.11.2019 poinformował mnie o wyznaczeniu mojej osoby przez Centralną Komisję ds. Stopni i Tytułów recenzentem komisji habilitacyjnej do oceny osiągnięć Pana dr Michała Jakubowicza /nr BCK- VII-L- 7068/2019 /.

Michał Jakubowicz uzyskał stopień doktora sztuk plastycznych w dyscyplinie artystycznej- sztuki projektowe w roku 2010.

Doktorat: „ Forma jako ścieżka semiozy – analiza form prognostycznych, pochodzących z fotografii w przypisanym im kontekście społecznym”. Został obroniony na Wydziale Komunikacji Multimedialnej Akademii Sztuk Pięknych w Poznaniu.

Dr Michał Jakubowicz zatrudniony jest w kilku jednostkach naukowych i artystycznych. Od 2017 roku jest adiunktem w Katedrze Grafiki, SWPS Uniwersytetu Humanistycznospołecznego we Wrocławiu, a także od 2012 roku na stanowisku (1/2 etatu) wykładowcy na Wydziale Grafiki i Mediów wrocławskiej ASP. Współpracuje również jako wykładowca od roku 2008 z Instytutem Dziennikarstwa i Komunikacji Społecznej Uniwersytetu Wrocławskiego.

Dokumentacja dostarczona przez Uniwersytet Artystyczny w Poznaniu dała mi szansę na zapoznanie się z dorobkiem pana dr Michała Jakubowicza. Muszę przyznać, że zainteresowania artystyczne, praca dydaktyczna, popularyzatorska, a także działania w innych sferach związanych z szeroko pojętą kulturą stanowią imponujący dorobek. Całość dokonań we wszystkich dziedzinach aktywności pana Michała Jakubowicza odznacza się wewnętrzną spójnością. Mógłbym rzec, iż Michał Jakubowicz sam jest swoim własnym projektem. Projektem, który nie realizuje się jedynie poprzez działania artystyczne – projektowe ,badawcze, ale jest silnie , a może przede wszystkim nastawiony i uwrażliwiony na

oddziaływania społeczne. Do postawienia takiej tezy uprawnia mnie lektura tekstów krytycznych, recenzji i innych form wypowiedzi literackich habilitanta z którymi miałem sposobność się zapoznać. Pochodzą one z różnych lat i były inspirowane różnymi działaniami w których brał udział dr Michał Jakubowicz. Spośród ponad 20. pozycji: monografii, książek, artykułów naukowych publikowanych w czasopismach krajowych i zagranicznych pozwolę sobie wymienić kilka. „Fotografia w nurcie teoriopoznawczym” / Zeszyty Naukowe KUL ,2018 /, „Ukrywanie obrazu. Przestrzeń okołofotograficzna- wyniki badań empirycznych” /Instytut Dziennikarstwa i Komunikacji Społecznej Uniwersytetu wrocławskiego , 2012 /, „Projektowanie z zamkniętymi oczami – wyniki badań empirycznych”, „Strategie twórcze w działaniu” / Wydawnictwo PRIMUM VERBUM ,Łódź ,2016 /, „Eksperyment koło fotografii” / Libron , Kraków, 2018 /.

W przeważającej części są to autorskie wypowiedzi /artykuły habilitanta/, ale należy podkreślić, że wpisują się one niejako podwójnie w odbiór społeczny gdyż często stanowią one również dialog między autorami większej / książkowej/ publikacji. Moim zdaniem zaznaczają one relacje, które pojawiają się między medium artystycznym, a typem relacji zachodzącym między twórcą i odbiorcą jakie to medium stwarza. Jeżeli jakieś medium- technologia może sprzyjać komunikacji społecznej w obszarze kultury, to wytwarza ona również określony typ przestrzeni i publicznej debaty. Tak pojmowany obszar oddziaływania wykracza daleko poza projektowanie i oddziaływanie plastyczne. Niewątpliwie prace pana dr Michała Jakubowicza wyłamują się z wąsko pojmowanego określenia jakie przypisujemy my architektce i designerzy pojęciu – projekt. Rozumiem, że dokonania oparte na tak sformułowanych przez habilitanta założeniach mogą stwarzać trudności w ocenie dzieła plastycznego, ale warto zagłębić się w istotę zamierzeń autora i w pełni docenić ich oddziaływanie w przestrzeni psychologii społecznej. Trafnie- moim zdaniem- pisał o tym problemie w swoim artykule „Parafrazowanie przestrzeni na podstawie projektu

fotograficznego „subPark” /Uniwersytet SWPS filia we Wrocławiu/
sam autor: „...termin **parafraza** wymaga dookreślenia, czy obejmuje swym zakresem wyłącznie akty twórcze skoncentrowane na tradycji artystycznej, czy też każdy akt twórczy, również ten sytuujący się wobec problematyki pozaartystycznej. Takie dookreślenie jest w istocie dookreśleniem obszaru problemowego, koncentrującego uwagę badacza wyłącznie na zagadnieniach artystycznych lub na szerszej sferze publicznej...Termin parafraza interesuje mnie w szerszym znaczeniu, przez co, siłą rzeczy, koreluje z praktykowanymi w sztukach wizualnych metodami demontażu wszechwładnego autora/ artysty. Twórca zarządza procesami, przekształca kody kultury, zarówno te otwarte na udział publiczności (zapętlone) co osadzone w tradycji i kulturze, wobec których wszelkie intencje są wtórne, ale i niezbędne do transformowania nowych dzieł”. Zakres zainteresowań Michała Jakubowicza- twórcy- uzupełniają jego doświadczenia związane z pracą dydaktyczną na wyższych uczelniach. „Portfolio dydaktyczne” zawiera szczegółowe zestawienie różnych form aktywności habilitanta związanych z pracą ze studentami i młodzieżą poza akademicką. Skutkowały one uczestnictwem w programach europejskich i krajowych. 21 różnych podjętych przez dr Michała Jakubowicza zadań od współfinansowanego ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego projektu jakościowego „Wzrost potencjału Wyższej Szkoły Nauk Humanistycznych i dziennikarstwa oraz Szkoły Wyższej Psychologii społecznej poprzez wdrożenie modeli zarządzania jakością i programu rozwoju kadry kierowniczej”, przez stworzenie programu i opiekę merytoryczną nad praktykami studenckimi, udział w szerokim wachlarzu konferencji i spotkań gdzie pełnił funkcje: instruktora, animatora i organizatora, aż do autorstwa programów edukacyjnych i wprowadzania innowacji dydaktycznych. Warto wspomnieć o współtworzeniu – przez dr Michała Jakubowicza- programu studiów Kierunku Grafiki /SWPS, 2011 /, który zakładał dostosowanie oferty edukacyjnej do potrzeb rynku

pracy i gospodarki, a który współfinansowany był w ramach Europejskiego funduszu Społecznego. W ramach tego programu powstał skrypt dla studentów Kierunku Grafiki / „Fotografia, komunikacja wizualna, sztuki wizualne”. 2010 /, a także sylabusy dydaktyczne i ich aktualizacje. Habilitant sprawował także opiekę artystyczną nad studentami Grafiki, Dziennikarstwa i Komunikacji Społecznej- SWPS Uniwersytetu Humanistycznospołecznego / we Wrocławiu /, Wydziału Dziennikarstwa i Komunikacji Społecznej /Projektowanie Komunikacji/ - Uniwersytetu Wrocławskiego, Wydziału Grafiki i Sztuki Mediów / ASP we Wrocławiu /.

Wszystkie doświadczenie wymienione w „Portfolio dydaktycznym” są opisane. Opisy zawierają określenie celów i efektów realizowanych zadań, a uzupełnia je dokumentacja fotograficzna autora i studentów. Dr Michał Jakubowicz zamieszczając sylabusy dydaktyczne z Wydziału Grafiki i Sztuki Mediów wrocławskiej ASP umożliwia poznanie jego metody pracy dydaktycznej, a także dzięki opisowi i dokumentacji fotograficznej efektami tej pracy. Z bogatego dorobku habilitanta szczególnie zainteresowała mnie inicjatywa wynikająca z przeświadczenia- hipotezy, iż osoby niedowidzące, niewidome są sprawniejsze w projektowaniu obrazów abstrakcyjnych od osób widzących. Warsztaty projektowe „Projektowanie z zamkniętymi oczami” koordynowane przez panią Żanetę Suboczewską, zrealizowano we współpracy z Dolnośląskim Specjalnym Ośrodkiem Szkolno - Wychowawczym nr13 dla Dzieci Niewidomych i Słabowidzących we Wrocławiu /06.2014/. W działaniach warsztatowych opracowano pomoce dydaktyczne przeznaczone dla uczniów niewidomych z ośrodka DSOSW. W projekt zaangażowani byli studenci trzech wrocławskich uczelni: Akademii Sztuk Pięknych, Uniwersytetu Wrocławskiego, Uniwersytetu SWPS. Efektem tej współpracy jest kilka niezwykle interesujących projektów: wzornik kolorów kolorów dla osób niewidomych uczących się na specjalności rękodzielnictwa /narzędzie ma na celu umożliwić niewidomym

uczniom samodzielny wybór kolorów do realizacji gobelinów oraz prac malarskich i rysunkowych/, projekt trójwymiarowego alfabetu umożliwiającego naukę języka Baille'a dla osób widomych i naukę alfabetu łącińskiego dla osób niewidomych. Kilka edycji programu zaangażowało do współpracy wykładowców Uniwersytetu SWPS : mgr Małgorzatę Ciesielską i prof. SWPS dr hab. Jacka Joostberensa. Oprócz wymienionych wcześniej projektów powstały także min. : wzornik światłocienia, wielofunkcyjne narzędzie do tworzenia kompozycji wizualnych, a także gry do tworzenia struktur wizualnych i rozpoznawania materiałów codziennego użytku, a także gra do rozpoznawania i nazywania doświadczeń haptycznych. Zrealizowane projekty prezentowane są w ramach wystaw i konferencji, a także poddane są ewaluacji niewidomej młodzieży i dydaktyków placówek DOSW. Wspomnieć należy również ,że grupa projektowa realizująca projekt wielofunkcyjnego narzędzia do tworzenia kompozycji wizualnych została wyróżniona przez Dziekana SWPS prof. dr hab. Zaleśkiewicza dotacją na wyprodukowanie projektu i realizuje go w ramach pracy magisterskiej pod kierunkiem prof. Wilhelma Semaniszyna. Ten przywołany z bogatego zbioru realizacji dr Michała Jakubowicza przykład- jest moim zdaniem -symptomatyczny dla postawy , spojrzenia na sztukę i związanego z tym zaangażowania społecznego habilitanta.

„Projektowanie psychospołecznych interwencji w symbolicznej przestrzeni miasta”- Letni kurs w lipcu 2012 roku podczas którego Michał Jakubowicz pracował jako asystent prof. Krzysztofa Wodiczki. Na wrocławskim Wzgórzu Partyzantów wprowadza studentów w tajniki fotograficznego rekonesansu oraz wywiadu fotograficznego. Działania te służą do historyczno- kulturowej rekonstrukcji miasta. Efekty pracy -kontynuowanej dalej samodzielnie na ASP i Uniwersytecie Wrocławskim przez kilka lat w ramach zajęć pozauczelnianych- można było poznać podczas wystaw i wykładów, a także konferencji pt. „ Marka miasta”. Niewątpliwie kontakt z prof.

Wodiczką ugruntował i upewnił pana Michała Jakubowicza w jego spojrzeniu na projektowanie w przestrzeni publicznej. Pisze o tym sam Habilitant : „...plenery na Wzgórzu Partyzantów są dla mnie istotne gdyż merytorycznie poprzedzają recepcję wprowadzoną do artystycznego projektu „ subPark”. Oba projekty bazują na sprzężeniu między strukturą wizualną , a równolegle obserwowanym systemem społecznym”. Te zdania są niezwykle istotne dla pojmowania dokonań habilitanta. Jego działania z założenia mają silnie zaznaczony aspekt psychologii społecznej. Jest to „znak firmowy”, który nieomylnie wskazuje autora.

„Autoreferat” dr Michała Jakubowicza omawia cel artystyczny prac i osiągnięte wyniki wraz z omówieniem ich ewentualnego wykorzystania.

We wstępie swojej pracy habilitant ukazuje konsekwentną linię rozwoju swoich zainteresowań artystycznych.

„ Po obronie rozprawy doktorskiej pt. „Forma jako ścieżka semiozy”, posiadającej część artystyczną i badawczą , koncentruję się na realizacji eksperymentalnych projektów wizualnych oraz badaniach empirycznych dotyczących postrzegania obrazów. Fotografia interesuje mnie zarówno jako obraz, co sposób postrzegania zapośredniczony w fotograficznych przedstawieniach. Zasadniczą ideą są intermedia umożliwiające i uzasadniające wgląd w stare i nowe techniki artystyczne, a także dyscypliny artystyczne- inne od fotografii- i naukowe. W latach 60. Ubiegłego wieku Dick Higgins / „Intermedia i inne eseje” /pisał o intermediach jako działaniach nastrojonych na miarę epoki, łączących tradycję wizualną z wyzwaniem współczesności- sztuką współczesną , technologią i kulturą”. Po ukończeniu studiów w zakresie sztuki / fotografia intermedialna/, a także humanistycznych / filologia polska / Michał Jakubowicz koncentruje się szczególnie na korespondencji praktyki artystycznej z humanistyką i naukami społecznymi. Aktualna dla autora jest tradycja conceptualna upatrująca związku obrazu

z językiem jak i nowe tendencje wynikające z praktyk subkulturowych, postfotograficznych, postmedialnych. Prowadzone badania są konsekwencją interdyscyplinarnego spojrzenia na problematykę obrazu zaproponowaną – jak pisze autor- przed laty w Katedrze Wiedzy Wizualnej na wrocławskiej ASP przez Leszka Kaćmę i Andrzeja Lachowicza. Praca artystyczna i badawcza kontynuowana na wrocławskiej ASP, rozwijana jest również w Szkole Wyższej psychologii Społecznej /obecnie Uniwersytet Humanistyczno społeczny /z którą to placówką dr Michał Jakubowicz związany jest od roku 2011. I gdzie obecnie jest adiunktem. Jak wspomniałem wcześniej jest on współtwórcą programu dla kierunku Grafiki. Ponieważ przedmioty związane z fotografią są ważną częścią programu nauczania, pan Michał Jakubowicz inicjuje założenie studia fotograficznego i uczelnianej galerii, której program koordynuje.

Po obronie doktoratu realizuje 10 wystaw indywidualnych, uczestniczy w 32 wystawach zbiorowych, 18 konferencjach naukowych, pisze 13 artykułów naukowych i 12 recenzji. Ponadto publikuje książkę poetycką „Żywa mapa i bitmapa” i dwie książki fotograficzne: „subPark” i „sub”.

„subPark: między drzewami”- wystawa, której celem jest przedstawienie specyficznej przestrzeni wrocławskiego Parku Grabiszyńskiego, będącego przed wojną niemieckim cmentarzem w wymiarze symbolicznych przemian, traktujących pejzaż natury jako przedmiot artystycznego i kulturowego namysłu. Ten autorski projekt kontynuowany jest od 2014 roku. W Międzynarodowym Laboratorium Kultury In Situ w Sokołowsku w 2018 roku miał miejsce wernisaż wystawy „subPark: między drzewami”. Ekspozycja obejmuje cztery narracje wizualne reprezentowane fotografią eksperymentalną filmem, instalacją i zestawem grafik odnoszącym się do specyficznej przestrzeni wrocławskiego Parku Grabiszyńskiego. Cytując autora wystawy: „przedstawione dzieła reprezentują interesujące mnie specyfiki obrazowania abstrakcyjnego...wystawa z jednej strony

ukierunkowana jest na autonomizację obrazu i jego przekształcalność kombinatoryczność, z drugiej zachowuje społeczny wydźwięk projektu". Wewnętrznej spójności projektu od strony wizualnej towarzyszy bardzo silnie zaznaczony kontekst odbioru społecznego. Warto jeszcze raz podkreślić ten sposób myślenia o sztuce projektowej pana Michała Jakubowicza. Można go także odnaleźć w jego autorskiej książce pt. „Eksperyment koło fotografii”, która prezentuje wyniki badań empirycznych zgromadzonych w ostatnich latach. „Publikacji towarzyszy przekonanie autora, że interesujące z punktu widzenia artystycznego i projektowego badania przy udziale publiczności nie dotyczą stricte publiczności, tylko koncentrują na obrazach, działaniach wizualnych, komunikacjach przez tę publiczność współtworzonych. Decydujące są obrazy powstające w percepcjach ludzi”. Mnie szczególnie zainteresował eksperyment z użyciem eyetrackera, który posłużył do zaprojektowania eksperymentalnego kroju pisma- opartego na analizie ruchu gałek ocznych- a którym niestety, jak wspomina o tym autor- nie udało się zainteresować żadnego z typografów. Sądzę, że ten brak szerszego odbioru wśród typografów interesującego eksperymentu nie zniechęci twórcy do dalszego jego rozwijania. Podpowiedzią może być rozwój projektu „subPark”, który od bardzo intymnej wręcz próby budowania efektu metanarracyjnego doprowadzony został do formy która znalazła szeroki odbiór w przestrzeni społecznej.

Kilka lat temu miałem okazję poznać Szymona Modrzejewskiego, który w Nowicy /Beskid Niski/ rozpoczął swój projekt związany z pamięcią i niepamięcią. Jego wieloletni projekt przywraca pamięci dawne bojkowskie i łemkowskie cmentarze. Podczas organizowanych warsztatów odnawiane są stare nagrobki i porządkowane ich otoczenie. W miejscach nieistniejących wiosek ustawiono futryny z otwartymi drzwiami i tablice z planami zabudowy, kilkoma ocalałymi zdjęciami i nazwiskami mieszkańców.

Oba projekty mają wiele wspólnego. Przywracają pamięć wydobywając ją z przestrzeni niepamięci, a może mówią o tym co pamiętamy, a co wolelibyśmy zostawić w niepamięci? Ten kto pamięta ma nadzieję, że nie pozostanie w niepamięci.

„Projekt”, a właściwie większa część twórczości pana Michała Jakubowicza ma wymiar społeczny. Nie sposób oddzielić jego działań „plastycznych” od ich społecznego umiejscowienia i odbioru.

Jak wynika z przedstawionej dokumentacji proces kształcenia i doskonalenia własnej wiedzy i umiejętności w zakresie sztuki stawia przed nami w osobie habilitanta wszechstronnie przygotowanego artystę i pracownika nauki. Osiągnięcia artystyczne, twórcze, naukowe i dydaktyczne Pana dr Michała Jakubowicza stanowią nie tylko znaczący wkład w samą dyscyplinę, ale są również efektywnym przełożeniem na sferę nauki, dydaktyki i upowszechniania estetyki i postaw społecznych. Dorobek Habilitanta należy szczególnie wysoko ocenić w aspekcie zachowania tożsamości kulturowej.

Niniejszym stwierdzam, że osiągnięcia artystyczne, naukowe i dydaktyczne pana dr Michała Jakubowicza spełniają wymagania art. 16 Ustawy z dnia 14.03.2003 roku (z późn. zmianami) o stopniach naukowych i tytułach oraz o stopniach i tytułach w zakresie sztuki stawiane kandydatom do stopnia doktora habilitowanego sztuki.

Marek Braun

/ dr hab. prof. ASP /